

KNIHOVNY V EGYPTĚ

Jiřina Růžová

Egyptologové využívají v Egyptě tradičně fungující a bohatě vybavené knihovny zahraničních ústavů, jako je např. knihovna Institute Français d'Archéologie Orientale, Deutsches Archäologisches Institut, aj. Asi jen málokdo z kolegů si však položil otázku, jak to vlastně vypadá s knihovnami organizovanými egyptským státem. Toto zjistit bylo cílem mé letošní stáže (a části loňského pracovního pobytu v Egyptě) umožněné díky článku 2 kulturní dohody mezi vládami EAR a ČR. Zároveň jsem se účastnila 7. knihovnického kongresu pořádaného Egyptian Library and Information Association v Heluánu na téma „Egyptian Libraries Serving Research“.

Některé z knihoven se mi podařilo navštívit již v loňském roce. Zkušenosti a materiály získané v letošním roce mi umožnily udělat si obrázek o tom, za jakých podmínek moji egyptští kolegové knihovníci získávají a zpracovávají přírůstky do fondu a jaké služby poskytují svým uživatelům.

Organizace a řízení egyptských knihoven podléhá knihovnickému zákonu specifikovanému pro jednotlivé typy knihoven. Jsou to:

- a) Národní knihovna
- b) Muzejní knihovny
- c) Univerzitní a vysokoškolské knihovny
- d) Lidové knihovny
- e) Alexandrijská knihovna

Zvlášť se zmíním o GEBO (General Egyptian Book Organization).

Ad a) Národní knihovna (dále NK) sídlí ve dvou budovách na břehu Nilu v centru Káhiry. Původní stará budova, která fungovala dohromady s Muzeem islámského umění, je nyní v rekonstrukci. Hlavní část fondu je umístěna v komplexu moderních budov na nábřeží Nilu, kde sídlí i Ústřední státní archiv.

Knihovna má právo povinného výtisku v počtu 10 kopií od každé publikace, kazety či jakéhokoli dalšího nosiče informací.

Knihovna buduje autorský katalog, z věcných potom systematický i předmětový. Původně se katalog vydával knižně, v 50. letech se přešlo na lístkový katalog a v současné době se postupně začíná pracovat s on-line katalogem na počítačích. Program je sestaven speciálně pro NK, obsahuje modul akvizice, katalogizace a výpůjčního protokolu. Záznam knihovnických jednotek je vyhledatelný z několika hledisek.

Pro systematické třídění používá NK Deweyho desetinné třídění, tak jako většina knihoven v Egyptě. Za zvláštní zmínku stojí oddělení „Multimedia“, kde jsou uloženy CD-ROMy, mikrofiše, které se v Egyptě používají v daleko větším měřítku než u nás, audio a videokazety.

NK má celkem asi 1600 zaměstnanců, kromě odborných pracovníků představuje značné procento ostraha, která pečlivě kontroluje každého návštěvníka před vstupem do studoven a dalších místností. Fond obsahuje několik milionů svazků, značná část z nich je volně přístupná na regálech. Tento systém uspořádání využívá většina egyptských knihoven. Vzhledem k počtu uživatelů většiny knihoven v Egyptě to považuji za rozumné.

Ad b) Muzejní knihovny jsou bohaté co do obsahu knihovního fondu, pokud ale hovoříme o odbornosti managementu, vybavení počítači, katalogy a studovny, jsou na tom ze všech egyptských knihoven nejhůře. V loňském roce se uvažovalo o zavedení počítačového zpracování v muzejních knihovnách, avšak ani do letošního března nebylo s digitalizací započato.

Knihovna Káhirského muzea se pyšní asi 70 000 svazky a všemi známými tituly egyptologické literatury. Knihy jsou uloženy v uzamykatelných prosklených skříních, vydává je na požádání knihovník. Získat legitimaci této knihovny je obtížné.

Autorský katalog vydávalo původně knižně IFAO (od r. 1926), od roku 1956 přešla knihovna na lístkový katalog.

Ad c) Univerzitní a vysokoškolské knihovny využívají studenti 19 egyptských univerzit, což představuje uživatelskou obec tvořenou asi 2 miliony lidí. V Egyptě se totiž na vysoké školy přijímá ca 80 % všech doporučených středoškolských studentů, takže např. v r. 1998/99 studovalo jen na Káhirské univerzitě 210.000 studentů. Zvládnout tento příliv studentů, co se týče počtu a vybavení knihoven, je samozřejmě značně komplikované. Zajímavé je srovnávat, jak se s touto náročnou situací vyrovnali na univerzitách, které jsem měla možnost navštívit. Byly to univerzity: Káhirská, Ain Shams, Heluan, Menofyia, Asiut, Minia a Alexandria. Rozdíly byly značné. Pokud odborní pracovníci měli možnost využít stipendií na zahraničních univerzitách, byla celková úroveň knihovny většinou vyšší. Ale to je řečeno jen velmi obecně – i mezi tzv. regionálními univerzitami byl značný rozdíl.

Pokud hovoříme o univerzitních knihovnách jako o celku, základní služby pro všechny fakulty zajišťuje ústřední knihovna. Vysokou úroveň se vyznačuje Ústřední knihovna a informační středisko na Univerzitě Ain Shams v Káhiře, ačkoli zde byla katedra knihovnictví a vědeckých informací založena teprve nedávno, dále potom informační centrum na Univerzitě Menofyia, která se soustřeďuje hlavně na získávání informací pro technické obory a přírodní vědy. Univerzita v Minii dokončuje stavbu ústřední knihovny. V době mého pobytu v Minii jsme s proděkanem Fakulty technolo-

gie a exaktních věd diskutovali o zavedení vhodného knihovnického systému. Do budoucna počítám se spoluprací s touto univerzitou a její ústřední knihovnou. Další z průměru se vymykající pracoviště jsou knihovny jednotlivých fakult – právnické a lékařské – na Univerzitě v Asiatu.

K akvizici se lze vyjádřit jednoznačně. Existuje pouze centrálně řízený nákup (prostřednictvím ústřední knihovny, která shromažďuje požadavky), dary se vyskytují zřídka, pojem výměny je téměř neznámý. Přístup k zahraniční literatuře je tudíž prakticky nemožný. Možnost využívat internet je velmi omezená (výjimku tvoří Ain Shams), katalogy zahraničních vydavatelů k dispozici nejsou. Egypt vydává dle informací General Egyptian Book Organization ročně na 500 titulů, které jsou rozesílány do jednotlivých knihoven. Pokud chce některá knihovna doplňovat fond v souladu s přírůstkem na světovém knižním trhu, musí si kontakty nalézt sama. To ovšem funguje spíše jednorázově.

Egyptští knihovníci mají představu, že se přechodem na on-line katalogy jejich situace vyřeší, ale jen část z nich má více než mlhavou představu, jak takový katalog funguje. Nechápu, že při elektronickém vyhledávání jde spíše o vyhledávání adres, nikoliv o možnosti získat plné texty článků v časopisech či databázích faktografických informací.

Většina knihoven nevede inventáře majetku, knihy se staví na regály podle Deweyho desetinného třídění. Navzdory volnému přístupu k regálům se díky početné ostraze prakticky nevyskytují problémy se ztrátami knih. Katalog bývá autorský v klasické, lístkové podobě, z věcných katalogů se vede většinou jen systematický.

Výpůjčky bývají většinou prezenční, někde (např. Káhirská univerzita) mají studenti možnost půjčit si knihy domů. Většinou se vedou čtenářské průkazy. Co se týče systému zpracování, většina univerzitních knihoven zvolila „ALIS“ (Advanced Library Information System) upravený pro arabskou verzi. Záznam je ve srovnání např. s naším TINLIBem podstatně jednodušší.

Fond obsahuje knihy převážně arabské, malý počet titulů je v angličtině, event. ve francouzštině. Jinojazyčné knihy můžete vidět jen zcela výjimečně.

Informační centrum na Ain Shams vydává knižní novinky, je zde možnost objednat rešerše, kopie z mikrofiší (poměrně drahé – 4 s./1 Leg).

Meziknihovní výpůjční služba občas funguje mezi knihovnami, které mají zaveden „ALIS“. Speciální služby pro nevidomé nabízejí knihovny: Ain Shams, Káhirská univerzita, Assiut.

Ad d) Mubarak Public Library – reprezentativní modelová knihovna založená nadací manželky prezidenta paní Susan Mubarakové. Ředitel i ostatní management mají odborné vzdělání ze zahraničí, eventuálně ze zahraničních škol působících v Káhiře. Na roční dotaci se podílejí kromě Minister-

stva kultury EAR i Německo a Velká Británie. Hlavní budova knihovny (obr. 1 – viz obrazová příloha), která je umístěna na břehu Nilu ve čtvrti Gíza, má 3 poschodí (přízemí: informace, registrace, výpůjčky, fotokopie, xerox; 1. patro: oddělení pro dospělé, kavárna, počítače ; 2. patro: oddělení pro děti, 12 počítačů s možností použít internet. Katalog systém OPAC 1 – arabská verze).

Ad e) Viz Růžová (2003a;b).

Ad f) Organizace General Egyptian Book Organization (dále GEBO) byla založena výnosem vlády č. 2826 v r. 1993. Vydává, tiskne a distribuuje knihy na místním trhu i do zahraničí. Knihy dělí na :

- a) arabské právnické a islámské studie
- b) encyklopedie a slovníky
- c) tvůrčí literatura nových autorů
- d) knihy pro děti
- e) světová literatura

Časopisy vycházejí v řadách A-H. GEBO pořádá výstavy (letos se účastnila Světa knihy pořádaného v Praze).

Literatura

Růžová, Jiřina

2003a „Heritage of the City of Alexandria: revival of the Library of Alexandria“, ArOr 71/1, s. 79-86.

2003b „Alexandrijská knihovna opět stojí“, Koktejl XII, s. 44-48.

Krejčí - Obr. 10 Celkový pohled na pyramidový komplex Lepsius č. 25 po skončení prací v sezóně 2001-2002 (foto J. Krejčí).

Růžová - Obr. 1 Knihovna S. Mubarakové, Káhira (foto J. Růžová).

